
Доц. Др Миле РАКИЋ¹

Неки аспекти технологизације савременог тероризма

Some of the Aspects of Modern Terrorism Technologization

Сажетак

У условима када је у свету објективно немогуће вршити апсолутни мониторинг нуклеарног, хемијског и биолошког (НХБ) материјала, односно услед објективне егзистенције неконтролисане пролиферације истога, те када у свету егзистирају терористичке организације са предзнацима брахијахалности, оправдано се поставља питање могућности (зло)употребе НХБ материјала од стране терориста у циљу остварења сопствених мотива или нпр. по захтеву владе неке државе.

У свету тероризам глобално поприма све веће размере и чини сталну опасност за све земље без обзира на циљеве, мотиве, методе и средства. Разне реакционарне и друге снаге, којима не иде у прилог попуштање затегнутости и развој демократских процеса у појединим земљама, све више користе и подстичу тај облик дејства за остваривање својих интереса и циљева. При томе су спремне да прогледају кроз прсте или чак омогуће употребу нуклеарног, хемијског и биолошког оружја од стране терориста.

¹ Doc. dr. sci.; Šef katedre nauka bezbednosti, Fakultet za civilnu odbranu Univerziteta u Beogradu, Srbija

Уводне напомене

Терористичке акције и дејства, најчешће изводе чланови мањих или већих терористичких организација као и "обични" криминалци, плаћеници, екстремна емиграција, фанатици и остали занесењаци и отпадници друштва, најчешће из земље против које се изводе та дејства. Њихова обука се најчешће изводи далеко од насељених места, али неретко и у другој земљи. Обука им је веома стручна, добро организована, бескомпромисна, дуготрајна и добро осмишљена.

У миру тероризам се јавља у кризним ситуацијама, а у рату је готово редовна појава. Терористичким акцијама најчешће су захваћени шири или ужи делови државне територије, а испољавају се у разним формама као што су нпр. отмице, атентати, масовна убиства људи, контаминација и уништавање животне средине, подметање пожара на разним добрима, тровања бојним отровима и др. хемијским средствима. Уколико би дошли у посед нуклеарног или биолошког материјала исто би сасвим сигурно применили за остварење својих циљева.

Данас смо суочени са чињеницом да је у свету објективно немогуће вршити апсолутни мониторинг нуклеарног, хемијског и биолошког (НХБ) материјала, односно, услед објективне егзистенције неконтролисане пролиферације истога, те када у свету егзистирају терористичке организације са предзнацима брахијахалности, оправдано се поставља питање могућности (зло) употребе НХБ материјала од стране терориста у циљу остварења сопствених циљева или по нпр. захтеву владе неке државе.

Најновија сазнања о општој катастрофи која би могла задесити човека применом НХБ оружја у савременом рату, не могу се по обиму и последицама упоредити ни са једним прошлим ратом. Међутим, у последњих неколико деценија нуклеарна енергија се интензивно користи и у мирнодопске сврхе: гориво за електране, радиоактивни изотопи у индустрији, медицини, грађевинарству итд. Такође хемијска индустрија и биолошки инжењеринг имају своје истакнуто место у општем светском прогресу. Ипак релативно мали број земаља данас располаже са нуклеарним оружјем или

пак нуклеарну енергију користи за мирнодопске потребе², а објективно мала је и вероватноћа од употребе НХБ оружја (бар у већим количинама и веће снаге) у условима постојања нуклеарне равнотеже.

Коришћење нуклеарне енергије у мирнодопске потребе теоретски представља сигуран процес јер је реално, вероватноћа догађања квара на нуклеарној електрани, изузетно мала. Такође без примене препарата данас, нпр. у пољопривреди, у свету би се знатно смањио принос хлебног жита, а број гладних у свету би се знатно повећао итд. Недавно декодирање човековог гена, разјасниће настанак, али и убрзати процес елиминације многобројних, сада неизлечивих болести људи и животиња уопште.

Начини терористичке технологизације

У свету егзистира страх од могућности догађања случајне или намерне НХБ контаминације (злоупотребе), а нарочито га увећавају сазнања да до НХБ катастрофе може доћи и услед терористичких дејстава на иста постројења или пак, стокве НХБ оружја у земљама које исто поседују.

Код тероризма никаква равнотежа не постоји, а управо високо осетљива технологија, каква је НХБ технологија је веома примамљива мета за извођење терористичких акција.

Иако убијање није основни или крајњи циљ терористичких акција, човечанство је суочено са чињеницом да тероризам, посматрано историјски, никада није био крвавији него у последњих неколико деценија. Данас постоји и реална опасност због могућности наоружавања терористичких група и НХБ оружјем. У суштини "технологизација" терористичких група НХБ оружјем највероватније би се изводила на следеће начине:

- нелегалном набавком (крађом) НХБ оружја са складишта неке од армија које поседују ово оружје;
- донаторством или куповином (легалном набавком) НХБ оружја;
- израдом сопственог НХБ оружја;

² У свету је данас у процесу експлоатације 438 нуклеарних електрана, а предвиђена је изградња још 31 нуклеарни реактор.

- сакупљањем заосталог НХБ оружја и материјала са ратишта или са војних полигона на којима је већ примењивано ово оружје.

Долажење до НХБ оружја крађом истог, представља најтежи и најмање вероватан начин који би терористи предузели. Ипак, ни ова могућност се у потпуности не сме одбацити. Јавности је познато да је нпр. у марту 1973 год. Аргентинска "герила", окупирала једну нуклеарну електрану и "украсила" је политичким пароллама, да би је потом напустила носећи са собом само одузето оружје од особља које је обезбеђивало објекат. Такође је у француској електрани у Фазенхајму 1975 год. подметнут пожар за који је полиција изјавила да је изазван у акцији шпанских и западнонемачких терориста. Још у изградњи нуклеарне електране "Лемониз" у Шпанији, Баскијска сепаратистичка организација (ЕТА) извршила је преко 300 претежно оружаних напада на исту. Ипак потенцијално најопаснији догађај се десио 1978 год. када је у Њу Лондону (САД) ухапшена група која је намеравала да украде једну усидрену америчку нуклеарну подморницу. Ухапшени терористи су изјавили да би заиста употребили нуклеарно оружје са подморнице у колико њихови захтеви не би били остварени. Овај случај је посебно индикативан јер је отклонио сумњу да терористи не знају да активирају нуклеарно оружје, пре свега због сложености система активирања и сл. Усложава се чињеница да терористи могу бити и сами стручњаци или помоћ добити од стручњака из различитих научних области, који у појединим земљама живе на ивици егзистенције са платом од неколико десетина долара месечно, а богатство неких терористичких организација се мери стотинама милиона долара. Намеће се питање да ли терористи могу купити знање тих стручњака, односно, да ли баш сви стручњаци из области нуклеарне физике, хемије или биологије нпр. могу одолети чарима новца? Свакако је је овде неопходно напоменути да нуклеарне електране данас обезбеђују око 16% светских потреба за електричном енергијом, а 83% нуклеарне индустрије је концентрисано у индустријским земљама, а за рад једне нуклеарне електране у просеку је потребно око 750 опслужилаца (уже специјализованих стручњака) . У оваквим случајевима препреку објективно представља само лични мотив и разумност научника за (не) сарадњу са терористима.

Што се пак, тиче извођења терористичких акција украденим хемијским или биолошким оружјем, довољно је индикативан пример употребе бојног отрова у метроу једног од јапанских градова, упркос сазнања да Влада Јапана максимално посвећује пажњу безбедности путника и уопште безбедности својих становника, али и недавна појава "антракса" у САД или за сада непознатог вируса у Грчкој итд. За удесе у хемијској индустрији у Бопалу (Индија) , Севезо (Италија) , али и многе друге, ни до данас нису дата адекватна и опште прихваћена објашњења настанка истих. "Нападе" на ова посројења данас широм света, најчешће врше припадници покрета "Зелених" (тако се данас готово по правилу сврставају нападачи на НХБ постројења) . Међутим, овде се намеће питање могућности индоктринације истих или пак инфилтрације терориста у такве организације.

Други начин, да терористичке групе дођу до жељене технологизације НХБ средствима (оружјем) , јесте донацијама или куповином делова или комплетних система оружја од неке војне силе која у свом арсеналу има НХБ оружје. Овај начин је немогуће у потпуности одбацити. У овом контексту најчешће се данас спомињу земље бившег СССР-а, као потенцијални донатори или продавци овог оружја, што без икаквих алузија и није далеко од реалности. Овде је свакако индикативан и пример продаје Ираку одређених делова челичних склопова од стране Велике Британије, а који су се могли, по наводима нуклеарних експерата, искористити за производњу нуклеарног оружја, које Ирак иначе покушава да произведе.

Терористичке организације се данас финансирају на различите начине (трговина дрогом, белим робљем, новац од проституције а у последње време све присутнији су у трговини људским органима) , а богатство неких терористичких организација се процењује на вредности изражене у милијардама долара. У овом случају се такође несме пренебрегнути ни могућности нпр. терористичког уцењивања, али и терористичке солидарности. С друге стране постоје земље које су далеко испод нивоа "терористичког стандарда", које уз све недаће имају и проблем складиштења или уништавања застарелих или сувишних НХБ средстава, па им се продаја (најчешће по деловима) тих средстава чини најпогоднијим начином решавања еколошких, али свакако и економских проблема.

У осталом, релативно мали број држава може доћи у посед нуклеарног оружја, али је релативно мали број и оних држава које поседују нуклеарно оружје и уопште нуклеарни материјал. Отуда се несумњиво може закључити да терористичке организације до истога могу доћи највероватније уз помоћ неке од владе земаља из клуба нуклеарних сила. По врсти и начину израде, али и начина евентуалне примене материјала из арсенала НХБ оружја може се објективним закључивањем добити релевантан податак о држави која је омогућила или са чије територије су терористи дошли у посед НХБ материјала. За очекивати је свакако, да држава донатор не би признала такву радњу. Још мање су могућности прецизног закључивања са каквим мотивима је терористима дат такав материјал. Једино би се за кратко време сазнало којој држави је намењена терористичка акција тог обима и облика, што би цивилизован свет свакако морао да осуди³.

Трећи начин на који терористи могу доћи у посед НХБ оружја био би производња сопственог НХБ оружја. Овај начин представља праву енигму за све који се баве проучавањем тероризма. Прво питање које се овде намеће јесте, да ли терористи данас заиста могу да направе сопствено средство из арсенала НХБ оружја? Да ли то могу сами тј да ли им при изради тог оружја треба директна или индиректна помоћ? Посебно би био индикативан случај када би нека држава школовала појединце за које се недвосмислено може доказати да припадају некој екстремној терористичкој групи, али и када би одређене појединце или групе који немају терористички предзнак обучаваала за извођење терористичких акција НХБ средствима. на специјализованим институтима или високошколским институцијама. Свакако индикативан моменат овде представља и случај са неколико америчких студената, а вероватно их има и у другим деловима света, који су сваки за себе направили шему по којој се заиста може направити нуклеарно оружје. Неколико студената, сваки за себе, из САД је шему направио користећи податке из дневне штампе и часописа који су свима доступни легално. Данас се то много лакше ради уз помоћ "интернета"

³ Међу теоретичарима, који свстраније сагледавају политичке, војне, економске и религијске трендове у данашњем свету све више је оних који сматрају да су САД водећа терористичка држава.

тј. модерне технологије. Није на одмет овом приликом истаћи да су тзв. "хакери" током агресије на СРЈ 1999 године, неколико пута "упадали" у војни електронски ситем САД и НАТО-а у намери да исти ометају, блокирају и сл. у чему су делимично и успели.

Уз знање да нема апсолутне безбедности, намеће се питање да ли је могућ "упад" у неки електронски систем за активирање и навођење нуклеарних пројектила или пак "упад" у електронске системе неких нуклеарних електрана или хемијских и биолошких лабораторија. Шта ако неке од обавештајних служби учине терористима доступне одређене шифре којима се могу активирати или омести одређени процеси у неком од НХБ постројења, да би се савладала противничка страна или из неких других мотива.

У ствари, немогуће је заобићи питање да ли терористи имају донаторе, односно ко су заправо терористи данас? Не желећи овом приликом разматрати тероризам са политолошког или социолошког аспекта, може се недвосмислено дати одговор на ово питање. Пре свега тероризам за разлику од нпр. организованог криминала представља високо интелектуални облик насиља који за циљ може имати деструкцију одређеног друштва, а уз евентуалну примену НХБ оружја и читавог света. Уз чињеницу да постоји тзв. подкилотонско (минијатурно) нуклеарно оружје, да постоји тзв. бинарно хемијско оружје, да постоје многобројне приватне хемијске и биолошке лабораторије широм света, а у чији рад је готово немогуће извршити увид, данас су зачуђујуће тврдње или размишљања којима се негира могућност терористичке технологизације на овај начин. Свакако је упутније запитати се како је данас настала "сида", зашто су данас САД, али и цео свет забринуте због појаве "антракса". Да ли је данас свет угрожен (излошен) вирусним обољењима и откуда данас толики број вируса који често не реагују ни на један лек или што је још чудније на неке расе људи делују, а на неке не итд.

Свакако је индикативна и чињеница да се данас не може успоставити апсолутни мониторинг на пролиферацију НХБ средстава. Тако је уназад двадестетак година нетало на тоне нуклеарног материјала, али и хемијског и биолошког материјала који се директно без посебне адаптације може употребити у терористичке сврхе.

Четврти начин "технологизације" терористичких организација се чини највероватнијим. Данас поготово, када се и поред егзистирања многобројних конвенција о забрани примене НХБ материјала у ратне сврхе исти примењују у готово свим ратовима и агресијама које су нпр. водиле САД и НАТО.

Муниција са осиромашеним ураном, али и хемијско оружје па чак и биолошко оружје је коришћено у агресији на СРЈ. Данас постоје многи докази за то. Поставља се питање шта је са заосталим (неексплодираним и недеконтаминираним) оружјем и материјалом на територији Космета које нико не прикупља или дезактивира. Проблематика је усложњена и са правног аспекта, али посебно са аспекта заштите животне средине. У таквим ситуацијама, питања о могућности долажења до НХБ оружја (материјала) или делова истог су сувишна.

У суштини опредељење за употребу силе од стране терориста, не мора у сваком случају настати као примарна одлука у току разматрања метода и средстава за остварење терористичких циљева, међутим, досадашња терористичка пракса то веома често потврђује. Методологија примене НХБ оружја би највероватније била поступна тј. у почетним терористичким акцијама би се вероватно користили мање драстични, ризикантни и скупи поступци, попут неких за испитивање сопственог утицаја, а ако се они покажу као недовољни, до коришћења НХБ средстава може доћи мање или више поступним појачавањем интензитета деловања па све до коначне примене свих расположивих НХБ средстава.

Сам начин примене НХБ средстава је ограничен, а објективно посматрано, само ограниченошћу маште терориста, за коју се мора признати да им не недостаје, што у суштини чини један од фактора који ни један безбедносни систем не може у потпуности предвидети и преупредити.

Мотиви терористичке "технологизације"

Данас постоји релативно мали број стручних и научних радова на тему терористичке мотивације, између осталог, зато што се тероризмом манипулише па се не желе открити прави мотиви. Но, овом приликом је свакако неопходно истакнути терористичку мотивисаност за применом НХБ оружја у терористичким акцијама. И ако овај сегмент

проучавања терориста, али и тероризма као феномена уопште, захтева интердисциплинарни приступ проучавању тероризма са аспекта политологије, социологије, психологије итд. предочићемо само неке од по нама највероватнијих терористичких мотива посезања за НХБ оружјем.

Поседовање оружја за све криминалце, али и све оне који користе недозвољене облике насиља за сопствену делатност, представља статусни симбол, а поседовати НХБ оружје или уопште НХБ материјал, за савремене терористе би представљало својеврстан куриозитет. Само сазнање да нека терористичка организација поседује неко од НХБ оружја готово сигурно би допринело макар и симболичном подизању вредности тероризму уопште, али и одређеној терористичкој организацији која то оружје евентуално поседује. У осталом атомска бомба је статусни симбол моћи одређеног друштва, али објективно посматрано ни оружје из области ХБ оружја ништа мање није предмет интересовања светске јавности.

Као што и свако друго оружје у рукама било ког криминалца служи за изнуђивање или присиљавање друге стране, за претпоставити је да би НХБ оружје терористима послужило у исте сврхе. Објективно остаје отворено питање колико далеко су терористи спремни да иду у практичној примрни истога. Најновија догађања широм света, показују да се све чешће одлучују за опцију максималне употребе оружја које им стоји на располагању. И у овом случају би се могло говорити о објективној чињеници да би поседовањем НХБ оружја могли доћи у позицију да наметну своје захтеве нпр. влади државе против које се боре, а које не могу да остваре на други – миран начин.

Оно што је за терористе одувек било од изузетне важности, јесте да се за њихову борбу и њихове намере сазна широм света. Често се заговара опција да се терористи у ствари боре "пропагандом сопствених дела". Међутим, оваква теза би била прихватљива да терористичка (не) дела нису веома брахијахална дела, од којих читаво човечанство стрепи, а подршка и оправданост за такве акције терористима је апсолутно ускраћена, бар када се ради о нормалним особама.

Према томе, за терористичке акције се сазнаје веома брзо, а исте су најчешће контрапродуктивне популарисању или одобравању терористичких акција.

Терористичка акција се данас често користи као медијски догађај за преношење политичких тежњи и жеља. Због тога су терористи присиљени да врше спектакуларне акције са што више жртава како би масмедији били преплављени информацијама о терористичким акцијама и страхом од истих. У том контексту тероризам треба схватити веома озбиљно јер објеката интересантних за терористичке акције има много, а нападом на неке од њих могао би се довести у питање опстанак живота на нашој планети.

Упркос многобројним споразумима о разоружању који се потписују међу војно најјачим силама, трка у наоружању се и даље наставља. Међутим, овом приликом је свакако много интересантнији мотив за поседовањем НХБ оружја од стране терориста у циљу надјачавања "противничких снага". За НХБ оружјем терористи могу досећи у ситуацији када оцене да су резултати остварења њихових циљева конвенционалним оружјем незадовољавајући.

Поседовањем НХБ оружја по веровању терориста, би довело до равнотеже или пак до дестабилизације равнотеже у односу терориста и снага безбедности у корист терориста. Оваква размишљања су некад имали припадници "Црвене бригаде", крајем седандесетих година, да нападну нуклеарне електране у Италији или пак, милитантних Сика 1985 године да уз подршку Пакистана, између осталих, нападну и разоре нуклеарне реакторе на територији НР Индије. Данас се и ако нема јасних доказа тврди да су терористи применили и биолошко оружје у борби против САД.

Освета може такође да представља јак мотив за терористичке акције свим расположивим оружјем па и НХБ оружјем. Тако је индикативан пример једне Арменске групе која је јавно обзнанила да ће ради одмазде турском убијању арменског народа вршити масовна убијања. Отуда је лако закључити шта би исти радили да дођу у посед НХБ оружја.

Употребом тзв. неселективног оружја од стране терориста би довело до "оправданих" акција јер се терористи веома често заклинају да се боре за одређене религијске, етничке и др. идеале. То претпоставља да се не боре против сопственог народа нпр. те би страдање истог довело до смањења терористичке популарности.

С друге стране употребом нжНХБ оружја би "лако" могли објаснити убијање сопственог народа и сл.

И поред чињенице да у свету постоји велики број терористичких група, реално је очекивати да ће се и у будућности формирати терористичке групе чији се мотиви употребе оружја из палете НХБ оружја, као и мотиви масовних убистава, не могу ни претпоставити.

Овом приликом нису обухваћене методе примене НХБ оружја, места, објекти или време могуће примене овог оружја што би свакако дало нову димензију разматрања ове проблематике. То би подразумевало анализирање маштовитости терориста, што по нашем мишљењу, практично представља и једино ограничење примене овог оружја у условима када је познато да апсолутна безбедност од терориста данас не постоји.

Закључна разматрања

Немогућност успостављања мониторинга над НХБ оружјем и материјалом, релативно велики ефекти услед евентуалне примене истог, али и објективно постојање лаке могућности доласка до истог, с једне стране и мотивисаност терориста да иду до краја у остварењу својих намера, с друге стране, доводи до оправданости потреба посебног изучавања и анализе могућности употребе НХБ оружја од стране терориста. Егзистирање тероризма на међународној сцени данас, као и пораст квантитета, али и квалитета терористичких организација намеће потребу да се упорно трага за узроцима тероризма, како би се сачували људски животи и материјална добра. Опште је мишљење да терористи имају много начина да дођу у посед НХБ оружја, а мотивисаност да исто примене, посматрано кроз недавно извршене терористичке акције у САД, које узгред речено придају велику пажњу сопственој безбедности, представља право богатство терориста. Свакако је од посебног значаја да терористи и тероризам, генерално посматрано, не сме бити манипулативно средство ни једне владе државе која поседује НХБ оружје.

Ипак, како је свима добро познато да је миље терористичког постојања најчешће политика, отуда треба и тражити могућност и начине организовања против-терористичке борбе.

Abstract

n the situation in which it is objectively impossible to perform an absolute monitoring of nuclear, chemical, and biological (NCB) material i.e. due to the objective existence of uncontrolled proliferation of the same, when there exist terrorist organizations the main feature of which is destructiveness, the question of possibility of terrorists' misuse of NCB material is justly posed, with the purpose of realization of their own motives or, for example, under the instructions or on demand of a government of a state.

Литература

1. Група аутора. ; Савремени тероризам, Југословенски поглед, НИП Пословна политика, Београд 1990 година;
2. Димитријевић др Војин. ; Тероризам, НИРО "Радничка штампа", Београд 1982 година;
3. Јовић др Радован. , Пујо др Божић. ; Диверзантско-терористичка дејства НХБ средствима, ВИНЦ, Савремена војна мисао, Београд 1987 година;
4. Клаарин Мирко. ; Тероризам, Нинове свеске 2, Савремена публицистика Београд, мај 1978 година;
5. Николиш др Душан. ; САД или никад – од глобализма ка тоталитаризму, Студио плус, Београд 1998 година;
6. Ноам Чомски. ; "11 септембар", ИК Драганић, Београд 2002 година;
7. Пашански др Милан. ; Савремене камиказе, НИРО "Књижевне новине", Београд 1987 година;
8. Ракић др Миле. ; Терористи и нуклеарна технологија, Форум – човек и право, Пословна политика, Београд 1991 година;
9. Ракић др Миле. , Ђорђевић др Милијана. ; Делимична деконтаминација У-238 и могућност угрожавања животне средине СРЈ и Србије са аспекта Безбедности, Зборник радова Факултета ветеринарске медицине, Београд 2001 година;
10. Симеуновић др Драган. ; Политичко насиље, Библиотека "Идеје", 8 коло, Београд 1989 година;